

Věc: Návrh zásad přípravy dalších verzí metodiky hodnocení výsledků VaV
Předkládá D.Münich
Pro: KHV
Dne: 29.5.2009

Podstata návrhu: přepracovat stávající Metodiku hodnocení tak, aby reflektovala oborová specifika hodnocení výsledků VaV a adekvátně upravit sled kroků, kterými se výsledky hodnocení budou promítat do institucionálního financování poskytovatelů a případně příjemců. Pokud RVV nezmění zásady obsažené v materiálu RVV číslo 242/B8, směřovala by tato práce k Metodice 2011 a jejímu uplatňování. Níže je uveden nástin pro lepší osvětlení podstaty návrhu, bez ambicí být ve všech detailech správný.

Motivace:

Stávající Metodika hodnocení výsledků VaV 2008 (a její připravovaná aktualizace 2009) má přímou návaznost na rozdělování institucionálních prostředků jak mezi poskytovatele (jedna¹ ze tří opor dle par. 5a odst. 2b, zákona 110/2009), tak mezi příjemce (par. 7 odst. 6²). Metodika tak v systému financování slouží ke čtyřem zásadně odlišným alokačním účelům: (i) alokace prostředků mezi poskytovatele, (ii) mezi příjemce, (iii) mezi obory a (iii) mezi základní a aplikovaný výzkum. Tento jednotící přístup je sice elegantní a unikátně jednoduchý, ale vede k zásadním funkčním problémům a vnitřním nekonzistentnostem a povede k nežádoucím motivacím a v konečném důsledku k neefektivní alokaci inst. prostředků. Stačí uvést jen to, že stanovením relací mezi body za druhy výsledků stát nemůže reflektovat oborová specifika hodnocení, oborové priority VaV a může se snadno stát, že inst. financování VaV bude ve velkém podporovat vznik výsledků, které nemají smysl a stát nebude schopen omezit spontánní expanzi a zániky oborů, pro které není plošné bodové ohodnocení adekvátní. Níže je uveden ideový návrh osnovy potřebných úprav Metodiky hodnocení a její vazby na institucionální financování, aby systém byl vnitřně konzistentní a lépe reflektoval dobrou zahraniční praxi.

Nástin:

- 1) Institucionální prostředky na VaV se předem rozdělí na vědní obory a mezi základní a aplikovaný výzkum (+střednědobý výhled). Toto dělení se neudělá podle poskytovatelů! O alokaci prostředků rozhodne vláda na základě odborných podkladů a doporučení RVV (obdoba DZSV) a

¹ Příslušný paragraf zní: "návrh výše výdajů ... vychází ... ze zhodnocení výsledků dosažených výzkumnými organizacemi v uplynulých 5 letech", takže se sice na Metodiku neodkazuje explicitně, ale Metodika je a zřejmě bude hlavním nástrojem zhodnocení výsledků VaV v ČR.

² Zatím neexistují přesvědčivé indicie, že by poskytovatelé měli připravené hodnocení, kterým zákon podmiňuje možnou odchylku od metodiky RVV .

jejích poradních orgánů a alokace reflektuje prioritní a strategické zájmy země.³ Alternativně lze vycházet z podílů uplatňovaných ve vybraných zemích EU nebo vyjít ze současného stavu. V nejhorším případě se o alokaci může hlasovat na RVV a KHV stejně jako se tam hlasuje o bodové hodnotě výsledků (v principu jde o totéž, ale přímou a průhlednou metodou, kde musí být nějaké opodstatnění, zatímco u dnešních bodů žádné není). O počtu a dělení oborů rozhodne RVV na základě dobré zahraniční praxe.

- 2) RVV ustanoví oborové odborné komise (OOK)⁴. V nich budou nejlepší české špičky (přísná kritéria a jejich parametry stanoví RVV). V rámci jednotícího rámce stanoveného RVV OOK vypracují návrhy oborově specifických metodik (OOK samotné nikoho a nic hodnotit nebudou!). Oborové metodiky by se odvíjely od stávající Metodiky s tím, že bodové hodnocení by se relativně parametrizovalo uvnitř oborů tak, aby parametrizace zohledňovala oborová publikační a kvalitativní specifika.
- 3) RVV najme prokazatelně renomované vědce ze zahraničí bez vztahu k ČR a jeho R&D a ti vypracují recenzi oborových metodiky navrženou OOK. Alternativně mohou oborové metodiky posoudit světové renomované firmy, které dělají audity (zvláště základní a zvláště aplikovaný výzkum). RVV si také může vymínit, že pokud nebude předložena oborová metodika reflektovat mezinárodní standardy, bude obor hodnocen provizorně ovšem s negativním dopadem na celkový oborový rozpočet (jako tlak na to, aby se obor přijatelné metodiky dobral).
- 4) Pomocí oborové metodiky se ohodnotí všichni příjemci institucionální podpory, kteří v daném oboru působí (přihlásí se do hodnocení v daném oboru). Předpokládám, že v průměru bude ~80% těchto hodnocení založeno na "tvrdých datech" a ~20% na měkčích kvalitativních kritériích s tím, že se podíly budou obor od oboru lišit podle toho, jak se dají či nedají tvrdá data v příslušném oboru k hodnocení používat (sciences vs. social science vs. human sciences).
- 5) RVV si u zahraniční odborné firmy objedná tzv. benchmarking – srovnání zhodnocení reálných výsledků českých příjemců podle oborových metodik vůči světu.
- 6) Na základě hodnocení příjemců uvnitř oborů (půjde mimo poskytovatele) se rozdělí oborové institucionální rozpočty určené v kroku (1).
- 7) Teprve v dalším kroku se inst. prostředky za příjemce zjištěné v kroku (6) sečtou do rozpočtů poskytovatelů. Takto sestavený rozpočet mohou poskytovatelé mezi své příjemce přerozdělit, ale pouze když to odůvodní věrohodným vlastním hodnocením. Jinak se musí poskytovatel řídit hodnocením z bodu 4) a 5) (ostatně to vyžaduje novelizovaný zákon).

³ Někdy může jít o to finančně nastartovat výzkum v některém dosud nerozvinutém oboru v ČR, jindy o to rozšířit výzkum v již úspěšném oboru.

⁴ Šlo by řádově o 10-20 základních oborových clusterů podobných superclusterům.

- 8) Takto upravený model hodnocení a institucionálního financování mimo jiné:
- a) Koncentruje konkurenci v kvalitě o peníze dovnitř oborů mezi všechny příjemce bez ohledu na poskytovatele (příjemce přestává být závislý na neschopnosti svého poskytovatele).
 - b) Snižuje se problém hodnocení málo kvalitních výsledku.
 - c) Řeší se reálný problém neschopnosti poskytovatelů dobré hodnocení provádět.
 - d) Řeší se problém rozdílných rolí a důležitosti druhů výsledku v oborech.
 - e) Neoslabuje se silná role RVV. Oborové OK pouze připravují oborové metodiky a samy nikoho nehodnotí!
 - f) Vše je oproti současnosti složitější (potřeba oborových metodik), ale napravuje to zásadní negativa současného systému a dělá ho srovnatelným s dobrými systémy ve světě.
 - g) Takový systém hodnocení nám zároveň řekne, jak na tom jednotlivé obory jsou vůči světu, což současná podoba Metodiky neumožňuje.

Fázi samotného hodnocení podle oborových metodik by měla realizovat jediná hodnotící instituce (nějak podléhající RVV), aby mohla do oborového hodnocení zahrnout všechny relevantní subjekty dělající výzkum v daném oboru v ČR. Ostatně je to tak běžné v zahraničí.

Dovětek:

Argument, že nevíme jak dojít k rozdělení oborů, je nepodložený, protože ve světě se to dělá běžně. Stejně by se dala shodit současná metodika tvrzením, že nemáme jak stanovit body za jednotlivé druhy výsledků.

Argument, že to bude celé náročnější (a dražší) je relevantní a je proto třeba na úrovni RVV dohlížet na to, aby byla držena rovnováha mezi *přesností-složitostí* hodnocení na straně jedné a *administrativně-nákladově-časovou* únosností. V žádném případě nelze něco takové dělat v pár lidech jako se to dělá dosud. Ale s ohledem na obrovský objem rozdělovaných prostředků a potřebu jejich efektivního užití budou i tak náklady spojené s oborovým hodnocením stále zanedbatelné.